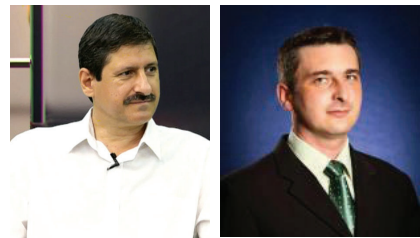

„Un război nuclear nu s-ar încheia decât cu cea mai cenușie remiză.”
Vasile Ghica

Dr. Ioan-Sebastian MEZEI Prof. univ. dr. Lucian BELAȘCU

Optimizarea cheltuielilor în sănătate

Optimizing healthcare spending

Studiu de caz în șase spitale de urgență din România

3

Drd. Andrei UNGUREANU

Război economic și rezistență anticomunistă:

Câteva note despre metodele de subzistență ale grupului Șerban-Voican

Economic warfare and anti-communist resistance

Colectivizarea

2

Dan POPESCU

Istorie economică

Franța. A treia republică pe drumul catastrofei din 1940

„La Gazette du Franc et des nations”, un faliment răsunător - debutul unor iluzii spulberate -

France, the Third Republic on the Road to Catastrophe in 1940

Paris, 1930

4,5,6,7

„Cât de greu se mai pot drege mințile oamenilor, odată stricate.” Onisifor GHIBU

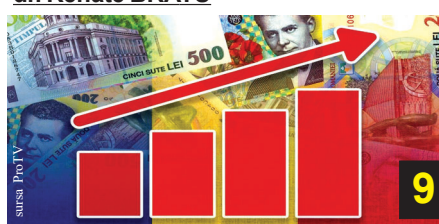
Cu prilejul zilei de 8 MARTIE, redacția revistei EUROECONOMIA XXI transmite tuturor colaboratoarelor și cititoarelor cele mai sincere și frumoase urări de bine, sănătate și prosperitate. La mulți ani!

dr. Renate BRATU

Logica evolutivă a finanțelor: adaptare, tehnologie și supraviețuire

This article examines the foundations of Evolutionary Finance through the lens of Andrew Lo's Adaptive Markets Hypothesis, introduced in Adaptive Markets book. It argues that financial markets function as complex adaptive systems in which heterogeneous agents learn, compete, and evolve in response to changing economic and technological environments.

9

Paula COTARCEA

Femeia, verigă remarcabilă în istoria umanității

Woman, a remarkable link in the history of humanity

„Femeia este izvorul puterii și al iubirii, o ființă care reprezintă frumusețea și sensibilitatea lumii.”
Mircea Eliade

8

9

Dorel Morândău Capilaritatea socială Anomia

7

Război în Orientul Mijlociu

9

Revista „EUROECONOMIA XXI” o puteți găsi la adresa:
<https://infosibiu.eu/economie/>

Sebastian MEZEI
Lucian BELAȘCU

urmare din pagina 1

Sănătatea unei populații ar trebui să reprezinte unul dintre obiectivele primordiale pentru guvernele oricărei țări, de aceasta depinzând în mare măsură dezvoltarea și progresul unei națiuni. În consecință, sistemele de sănătate din fiecare țară ar trebui să asigure performanța necesară pentru asigurarea unor servicii medicale, pentru populație, la cel mai înalt nivel de calitate și performanță. Diferențele principale între modelele de sisteme de sănătate sunt legate de modul de finanțare a acestora, respectiv actorii principali implicați în gestionarea și coordonarea acestuia. Sistemul de sănătate de tip Beveridge are ca principală sursă de finanțare impozitele și taxele colectate prin sistem public, fiind organizat și gestionat de către stat (Danemarca, Finlanda, Italia, Spania, Portugalia, Irlanda, Suedia, Norvegia, Grecia). Sistemul de sănătate de tip Bismarck este bazat pe plata unor contribuții de asigurare obligatorii calculate ca procent din veniturile realizate, iar din bugetul public și alte subvenții se finanțează și programe naționale de sănătate publică (Germania, Austria, Olanda, Franța, România, Belgia).

Se observă că în toate țările, chiar dacă statul are un rol primordial în gestionarea sistemului de sănătate, există asigurate componente de descentralizare, ceea ce asigură o anumită flexibilitate în sistem. Toate țările analizate încearcă să asigure o acoperire universală privind accesul populației la servicii medicale primare, existând o bază largă a populației care poate beneficia de sănătate, fiind stabilite diferite categorii de asigurare funcție de încadrarea acestora într-o anumită categorie. În unele state componenta privată în cadrul sistemului de sănătate este bine reglementată și susținută la nivel guvernamental, astfel asigurându-se o presiune diminuată asupra furnizorilor de servicii medicale de stat.

Se constată diferențieri majore în privința obținerii calității de asigurare pentru persoanele care nu contribuie la sistemul de sănătate (coasigurați), România se situează printre țările cu un număr semnificativ de categorii de persoane asigurate fără plată, în calitate de coasigurați sau beneficiind de excepții de la contribuția către fondul național al asigurărilor sociale de sănătate (FNUASS). Modelul sistemului de sănătate adoptat de țara noastră (Bismarck) este unul adaptat, incomplet, care nu a creat premisele necesare dezvoltării componentei private a sistemului, astfel încât să fie asigurată o preluare a presiunii de pe furnizorii de servicii medicale de stat, în special în domeniul unităților spitalicești. Deși România a făcut progrese în îmbunătățirea sistemului de sănătate, acesta este încă departe de a fi un sistem eficient și care să asigure nivelul de calitate și performanță a serviciilor medicale, comparabil cu alte țări membre ale Uniunii Europene. Rezultatele reformelor efectuate în sistemul de sănătate nu se ridică la nivelul așteptărilor, mare parte din cauze fiind generate de existența unei centralizări și a dependenței față de reglementările de la nivel central sau a deciziilor locale. Reformele inițiate în cadrul sistemului de sănătate au avut la bază structurile anterioare care au fost reorganizate în principal prin transfer de proprietate sau administrare către administrația locală și fără ca aceasta să dispună de resursele umane sau financiare necesare pentru a realiza într-un domeniu extrem de complex. Strategia națională care a avut un impact direct asupra organizării din teritoriu nu a

fost nici ea, de cele mai multe ori, la nivelul dorit sau consecvent, astfel încât, după zeci de ani, sistemul de sănătate din România nu a reușit să se ridice măcar la media existentă în Uniunea Europeană pe niciun indicator important al sănătății. Deși s-au făcut investiții substanțiale în sistemul de sănătate din România, raportat la perioada comunistă, infrastructura este îmbătrânită și neadaptată la noile standarde din domeniu, în unele cazuri fiind imposibilă sau nefezabil să fie demarate investiții în vederea actualizării acestora la nivelul necesar de funcționare.

Chiar dacă statisticile la nivelul Uniunii Europene arată tendințe îngrijorătoare privind decesele prevenibile și speranța de viață, România nu reușește să implementeze și să deruleze în mod eficient programe dedicate de prevenție. De asemenea, nu există o strategie privind educația medicală de bază a populației, care să încurajeze prevenția în sănătate, cu scopul de a îmbunătăți starea sănătății populației și de a reduce costurile în sănătate prin tratarea afecțiunilor la debutul acestora. În baza analizei efectuate se poate afirma că există o corelație între fondurile alocate pentru prevenție, respectiv promovarea sănătății și ratele privind mortalitatea cauzată de cele trei grupe majore de afecțiuni, boli ale sistemului circulator, respirator și neoplasme, cu implicații directe în reducerea cheltuielilor pentru sănătate.

Ratele mari privind mortalitatea privind cauzele tratabile ne arată că sistemul de sănătate din România nu reușește să asigure populației tratamentele necesare și în timp util pentru evitarea deceselor. În vederea stabilirii impactului prevenției asupra cauzelor de deces se impun inclusiv analize aprofundate cu privire la alte cauze care pot genera îmbolnăvirea populației, respectiv fumatul (8 milioane de persoane decedază anual din cauza fumatului (WHO, Fact sheets - Tobacco, 2022)), poluarea, alimentația nesănătoasă sau consumul de alcool (3 milioane de persoane decedază anual din cauza consumului de alcool (WHO, Fact sheets - Alcohol, 2022)). De cele mai multe ori, în România, prevenția se reduce la campanii de presă, transmiterea de comunicate sau distribuirea de materiale tipărite, unele campanii eșuând prin lipsa unei strategii de comunicare (a se vedea campania anti HPV), cu impact direct asupra stării de sănătate a populației. Deși în ultimii ani activitățile de screening în România înregistrează anumite creșteri, comparativ cu alte state membre ale Uniunii Europene, sunt într-un procent nesemnificativ, depistarea afecțiunilor în fază incipientă fiind redusă, fapt ce are un impact substanțial asupra fondurilor alocate necesare tratării cazurilor critice.

Având în vedere complexitatea factorilor care influențează schimbările privind stilul de viață al persoanelor, simpla alocare de resurse financiare pentru prevenție în sănătate nu garantează rezultate notabile privind evitarea deceselor nedorite. Sunt necesare acțiuni dedicate și intense în vederea educării populației cu privire la adoptarea unui stil de viață sănătos cu impact direct asupra stării de sănătate. Toate acestea, suprapuse peste cheltuirea ineficientă a fondurilor alocate sănătății, conduc la un sistem de sănătate neperformant și care nu reușește să asigure nivelul de sănătate a populației adecvat.

Cheltuielile principale în unitățile spitalicești sunt cele legate de remunerarea personalului (între 65 – 75% din total cheltuieli), urmate de cele de administrare și asigurarea serviciilor medicale, iar cheltuielile de capital sunt la cel mai mic nivel (aproximativ 3%), fapt care limitează

Sursa: Jurnalul

posibilitatea acestora de a asigura investițiile necesare îmbunătățirii calității serviciilor medicale oferite.

Medicina de familie (ca principală linie de contact cu pacienții) și cabinetele ambulatorii sunt insuficient finanțate și dezvoltate, astfel încât nu reușesc să asigure serviciile primare de sănătate la nivelul solicitat, drept urmare presiunea este transferată către sistemele de urgență din cadrul spitalelor, rezultatul fiind cheltuieli ridicate și ineficiență în acordarea serviciilor de urgență. Numărul medicilor de familie este în continuă scădere, pe întreg cuprinsul țării, cu precădere în zonele rurale unde condițiile de desfășurare a profesiei nu sunt întotdeauna la un nivel satisfăcător, iar ofertele de școlarizare în această specialitate au fost în fiecare an la un nivel foarte scăzut. Deși autoritățile locale au făcut demersuri de îmbunătățire a acestor condiții, adresabilitatea în această specializare este scăzută, atât prin limitarea numărului de locuri existente în școlarizare, cât și finanțarea sau provocările generate de o birocrație ridicată și sistemul informatic cu multiple probleme.

Cercetarea prezentă pleacă de la premisa că, deși sistemul de sănătate din România este subfinanțat cronic, raportat la celelalte țări membre ale Uniunii Europene, având una dintre cele mai mici alocări bugetare pentru sănătate, în sistemul de sănătate din România se înregistrează o serie de cheltuieli inutile, ineficiente, care nu aduc beneficii pentru pacienți. Subfinanțarea sistemului de sănătate este în strânsă corelație cu indicatorii privind speranța de viață, rata mortalității și decesele prevenibile, acestea fiind influențate în mod direct. Prevenția la nivelul sistemului de sănătate este nesemnificativă, cu impact direct asupra sănătății populației, respectiv asupra bugetului alocat sănătății prin utilizarea resurselor în vederea tratării afecțiunilor.

Aproape jumătate din bugetul alocat sănătății în România este cheltuit de unitățile spitalicești, unde se înregistrează o serie de cheltuieli inutile, cu impact substanțial asupra bugetelor, cheltuieli care printr-un management eficient și optimizare pot fi reduse și direcționate spre zonele care generează beneficii pacienților. Pentru verificarea ipotezei enunțate au fost efectuate analize comparative detaliate, la șase spitale județene de urgență din vestul țării (Alba, Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Sibiu, Timiș), pentru o perioadă de 12 ani (2012 – 2023).

Cheltuielile de personal din unitățile spitalicești înregistrează creșteri constante, generate pe de o parte de creșteri salariale și pe de altă parte de angajările suplimentare de personal. Numărul pacienților internați este în scădere, iar cel al paturilor a rămas constant, fapt care ne arată că majorarea numărului de angajați

din cadrul unităților spitalicești nu s-a făcut pe baza unor analize de eficiență și ținând cont de adresabilitate. Managementul resurselor umane este o componentă extrem de importantă, cu impact major asupra bugetelor spitalelor, între 62% și 72% din cheltuielile spitalelor fiind cele de personal, iar optimizarea acestui indicator raportat la necesarul real al unității spitalicești poate conduce la economii substanțiale de fonduri.

Ratele de utilizare a paturilor nu au înregistrat niciodată valoarea optimă, dar în sistem se păstrează printre cele mai multe paturi raportate la celelalte țări membre ale Uniunii Europene. Numărul ridicat de paturi generează costuri pentru spitale ce țin de administrarea lor, respectiv diminuarea veniturilor prin scăderea ratelor de utilizare a paturilor și creșterea cheltuielilor prin angajarea personalului pe baza normativelor de personal reglementate.

De asemenea, prin scăderea adresabilității și menținerea unui număr ridicat de paturi, spitalele cresc „artificial” ratele de utilizare a paturilor prin creșterea duratei medii de spitalizare, fapt care are impact în finanțarea viitoare, scăzând suma contractată cu casele de asigurări de sănătate. Prin monitorizarea continuă și un management eficient al cazurilor, indicatorul privind durata medie de spitalizare (DMS) poate fi optimizat în orice unitate spitalicească, rezultatul fiind scăderea costurilor generate de menținerea pacienților internați în spital fără beneficii pentru aceștia și creșterea finanțării prin îmbunătățirea indicatorilor.

Decontarea serviciilor medicale prestate are la bază o formulă de calcul care nu reflectă costurile reale efectuate de spitale pentru tratarea unui caz, înregistrându-se situații nefirești în care, pentru același caz, spitalele primesc sume semnificativ diferite, deși consumul de resurse pentru rezolvarea cazului este același. Indicele Case-mix (ICM) este o componentă extrem de importantă în finanțarea unui spital, acesta arătând nivelul de complexitate a cazurilor, respectiv nivelul de resurse utilizate pentru tratarea pacienților. Astfel, cu cât ICM este mai ridicat, cu atât suma contractată de spital este mai mare, arătând că în spital sunt tratate cazuri complexe, cu Valori Relative (VR) ridicate, care necesită finanțare pe măsură.

Prezentă cercetare a arătat că în toate cele șase spitale județene de urgență, pentru perioada analizată, sunt raportate un număr semnificativ de cazuri internate în regim de spitalizare continuă (90.971 cazuri) cu nivel de complexitate, respectiv Valoare Relativă (VR) scăzută (sub 0,3), fiind utilizate resurse importante pentru tratarea acestor cazuri, deși complexitatea acestora ne arată că

există posibilitatea tratării în regim de spitalizare de zi sau ambulatoriu.

Prin tratarea cazurilor de complexitate redusă în regim de internare continuă, spitalele au consumat resurse substanțiale, fără ca pacienții să obțină beneficii suplimentare, iar decontarea cazurilor de către casele de asigurări de sănătate fiind posibil să nu acopere cheltuielile efectuate de către spitale. Pe de altă parte, numărul cazurilor cu Valoare Relativă scăzută influențează în mod direct indicele case-mix (ICM), respectiv suma contractată pentru finanțarea spitalului. Finanțarea actuală pe bază de DRG este depășită, tarifele de decontare nu au la bază costurile reale ale spitalelor pentru rezolvarea cazurilor, iar prin aplicarea procentului de referință (stabilit funcție de categoria de spital) se creează discrepanțe în decontare, pe fiecare cod DRG putând exista până la șase nivele diferite de finanțare, deși consumul de resurse este uneori același. Spitalele au, în general, pârghii limitate în privința creșterii veniturilor obținute în urma contractării serviciilor cu casele de asigurări de sănătate, în principal prin creșterea indicelui de complexitate a cazurilor (ICM), dar acest lucru nu este o sarcină ușor de îndeplinit, iar rezultatele sunt vizibile în timp. La nivel național au fost demarate demersuri de schimbare a modului în care se vor calcula costurile la nivel de pacient pentru cazurile internate în regim de spitalizare continuă.

Noul sistem de finanțare intenționează a avea la bază costuri reale, corelate cu ceea ce cheltuiesc spitalele, cuantificarea acestora făcându-se pe centre de cost prin asocierea tuturor compartimentelor din spital la centre de cost în funcție de activitatea principală desfășurată. Această nouă abordare va fi mai aproape de realitate, dar implementarea va fi de durată, spitalele neavând infrastructura digitală sau resursa umană necesară pentru a putea accelera trecerea la noul tip de finanțare. Un alt aspect, foarte important, este legat de faptul că legislația și reglementările actuale nu sunt gândite pentru a putea efectua trecerea la noua finanțare într-un mod facil, iar o implementare defectuoasă ar putea conduce la blocaje în sistem.

Chiar dacă prezentul studiu a cuprins o perioadă semnificativă de timp, respectiv 12 ani (2012 – 2023), fiind obținute și prelucrate un volum însemnat de date, este de așteptat ca și în orice lucrare de cercetare să existe anumite limite asociate acestui studiu. Principala limitare ar fi legată de faptul că în studiu au fost cuprinse doar șase spitale județene de urgență, rezultatele studiului oferind o imagine relevantă pentru regiunea de vest a țării, rezultatele neputând fi extrapolate la întreaga țară fără analize detaliate și extinse. De asemenea, chiar dacă rezultatele obținute confirmă ipoteza de la care a pornit cercetarea, sunt necesare analize detaliate la nivel de caz pentru a stabili și cauzele care au generat raportările acestora și care au generat costuri suplimentare pentru spitale, fără beneficii reale pentru pacienți. Mai trebuie menționat faptul că măsurile de optimizare a cheltuielilor în sănătate identificate prin acest studiu, pot fi limitate de nenumăratele modificări ale legislației specifice, care are impact direct asupra sistemului de sănătate.

Având în vedere limitările prezente anterior, o direcție viitoare de cercetare ar putea cuprinde o extindere a cercetării la mai multe spitale județene de urgență din țară, respectiv realizarea de analize comparative și a altor categorii de unități spitalicești (spitale municipale și orașenești), astfel încât să se obțină un eșantion reprezentativ la nivel de țară.

Dan POPESCU

urmare din pagina 1

27 august 1928: „Pacea va domni în lume” constituia dictonul oficial. În aceea zi, cincisprezece state au semnat, în capitala Franței, celebrul pact Briand-Kellogg, numit astfel după marii lui inițiatori dar și finalizatori: ministrul de Externe al Franței, Aristide Briand, și Secretarul de stat american Frank B. Kellogg. Prin acest act foarte important, care va intra în vigoare în 24 iulie 1929, statele semnatare se angajau să renunțe la război ca instrument al politicii naționale, condamnând folosirea războiului ca modalitate de rezolvare a conflictelor dintre state și promovând rezolvarea acestor dispute doar prin metode pacifiste. Mulți cercetători și jurnaliști afirmă și afirmă că pactul respectiv a fost un eșec întrucât nu a precizat, nu a impus sancțiuni pentru cazul în care o țară sau alta ar fi încălcat principiile sale; astfel că statelor semnatare le-a fost ușor, la momentul convenabil pentru ele, funcție de interesele lor, sau ale altora, să încalce Pactul. Și l-au încălcat din plin. Dar nu la acest fapt ne referim acum, ci la atmosfera de lumini optimiste, fără umbre, promoțoare la Paris în aceea zi de 27 august 1928.

De exemplu, era pentru prima oară când, după anul 1871, un ministru al Afacerilor Străine german se afla în vizită oficială la Paris cu ocazia semnării Tratatului. „Este ultima, dar cea mai mare bucurie a vieții mele, domnule președinte” îi mărturisea acesta președintelui Raymond Poincaré, spunând, de fapt, un neîndoielnic adevăr. Era într-adevăr, o mare bucurie acest pilon de reconciliere a Germaniei belicoase în Primul Război Mondial, nu doar cu Franța, ci și cu alte țări, iar grav bolnav încă atunci, ministrul Stresemann va deceda în anul următor. În fapt, prin prezența și semnătura sa, el încorona politica sa și a Republicii de la Weimar de a avea pace cu toată lumea. Inițial, pactul a fost semnat de 15 state (Austria, Belgia, Canada, Cehoslovacia, Franța, Germania, India, Italia, Japonia, Noua Zeelandă, Polonia, Africa de Sud, Marea Britanie, Statele Unite și Statul liber Irlanda), restul până la 62, desigur, și România, dar și URSS adăugându-se ulterior.

...Erau în ținute de gală la Paris, în acel 27 august, trecând solemn printre aprozii și ușierii îmbrăcați în

livrele aurite, vedetele obișnuite ale Societății Națiunilor, polonezul Zaleski, belgianul Himans, omul cu maniere atât de curtenitoare Eduard Benes, dar și alții, ovațiile cele mai multe întrunindu-le americanul Kellogg, cu figura încadrată de un păr ca neaua care te făcea să te gândești la un pastor metodist. Într-o sală de la primul etaj al palatului de la Quai d'Orsay, Aristide Briand își primea oaspeții cu căldură. Porțile minunatului salon al Orologiului erau larg deschise iar după intrarea tuturor înalților diplomați și a suitelor lor s-a auzit la violoncel patetica melodie „Oprîți puștile și mitralierele, la o parte voalurile de doliu”, celebrându-se, deopotrivă, primirea - „intrarea” Germaniei pacifice în Societatea Națiunilor. Urând bun-venit delegațiilor, Aristide Briand a proclamat: „Pentru prima oară, în fața lumii, războiul este repudiat fără rezerve”. Se modifica cunoscutul dicton latin „Si vis pacem, para bellum” în mult mai necesarul „Si vis pacem para pacem”. Eram în plină euforie pacifistă, popoarele îngropau securea războiului, peste tot ridicându-se arteziene de bunăvoință. Se părea că vechea Europă și-a regăsit echilibrul, desigur nu în raport cu coloniile și cu răsculații de acolo, iar America își oferea pe deplin concursul „organizării păcii”. În Franța, Briand, campionul reapropierii între popoare devenea „marele om”, în vreme ce Clemenceau era aproape uitat în retragerea sa voită. În fapt, „Apostolul păcii”, eclipsa din plin pe „Părintele victoriei”. Sic transit gloria mundi.

Era, însă, doar o impresie. În Germania, când Franța evacuasă deja Renania, în Reichstag își dobândiseră locul o duzină de deputați naziști, printre care se remarcă prin cămășile lor brune și figurile lor încruntate, domni Goebbels și Goering. Puțin mai mult de un deceniu mai târziu, Austria, Cehoslovacia și Polonia nu mai existau ca state, înghițite de molohul hitlerist. Liga Națiunilor fără putere economică și militară se destrăma ca un castel din cărți de joc: plecau Italia, Germania, URSS etc... Aproape imediat după semnarea pactului Briand - Kellogg, s-a declanșat invazia japoneză în Manciuria (1931), în China (1937), invazia italiană în Etiopia (1935) și invazia germană în Polonia (1939). Începuse în 1939, cel mai cumplit cataclism al lumii cu crime monstruoase împotriva umanității, antisemitism

Pactul Kellogg-Briand

dar nu doar, cu multe milioane și milioane de morți, cu distrugerii incredibile, cu boli, mizerie și tragice suferințe, pământul fiind transformat, în bună parte, în cimitir și ruine... Este drept, Pactul a servit ulterior ca stabilire a unor baze legale pentru „crimele împotriva păcii” ș.a. Dar a fost prea puțin comparativ cu mărețele sale ținte: „eradicarea războaielor și pace peste tot”.

Atunci, însă, după ororile Primului Război Mondial, lumea a fost atrasă de ideea condamnării războiului ca fiind ilegal. În plus, deoarece Tratatul amintit specifică în mod clar că se referea doar la războiul de agresiune, deci nu și la cele defensive, multe state au acceptat aderarea fără nicio problemă. Însuși președintele american Coolidge declara în 1928, că „respectarea Tratatului, a acestui legământ, promite mai mult pentru pacea lumii decât oricare alt acord negociat vreodată între națiuni”. Și totuși, cum se exprima un analist, americanii au refuzat ferm să accepte orice formă de punere propriuzisă în aplicare a Pactului sau orice formă de sancțiune ce ar fi putut să le îngrădească lor libertatea de acțiune. Pasul de la idealismul frumos la realitatea dură așa cum era și este ea, se vedea astfel deja făcut. Contează mai puțin, în fapt, ce spui, ci contează ceea ce faci. Iar, în timp, lucrurile de acest fel s-au repetat, nu neapărat de către americani, ci de alții, cu costuri imense și sângeroase pentru oameni. Desigur, cei care fabricau arme, acei ce potrivit Pactului Briand - Kellogg nu ar mai fi avut niciun rost, în lume dominând doar pacea, au avut de câștigat. Aceasta chiar în pofida existenței și acțiunilor O.N.U. de mai târziu - expresie mai dezvoltată, cu mai multă forță, mai democrată, a vechii Ligi a Națiunilor - dar care, în raport cu complexitatea problemelor a vădit adesea și vedește acțiuni timide. Și aici domină interese... Să mai amintim ceea ce este acum în lume.

1. Oprim asemenea considerații, afirmând că în atmosfera minunată de lumini, surle și trâmbițe a Pactului, unii au avut de câștigat masiv, mult mai mult decât idealist. Printre alții, speculatorii, de un fel sau altul, ai oamenilor. Este vorba în cele de față de publicația „La Gazette du Franc”, condusă de doamna Marthe Hanau. Era unul dintre primele acte pe drumul sinuos și dramatic al prăbușirii celei de „A treia republici”. Începută deloc teribil în 1870, dar continuată apoi de multe ori glorios, cu „La belle époque”, cu Primul Război Mondial, cu „Les années folles” etc., și aflându-și sfârșitul în fatidicul an 1940, cu Franța, în cea mai mare parte a ei, gemând sub ocupație nazistă, chiar dacă avea un guvern la Vichy, dar

subordonat esențial germanilor. Printre semnele mari de slăbiciune, se vedește și decăderea prin justiție, târziu și cu pedepse mici, a doamnei Hanau. Dar să derulăm faptele ca atare, începute în atmosfera feerică a lui august 1928.

Multe ziare, gazete franceze, dar și din mai toată lumea, au prezentat pe larg pactul Briand - Kellogg. Dar unul dintre cele mai frumoase, mai patetice mesaje astfel a fost cel din „La Gazette du Franc”, care, de atunci și-a modificat frontispiciul în „La Gazette du Franc et des Nations”. În editorialele sale, menite să câștige încrederea și simpatia publicului se arăta că publicația se află în serviciul celor mai însemnate cauze ale Franței și ale lumii: după ce susținuseră cu îndrăzneală și aplomb redresarea financiară promovată de Raymond Poincaré, iată că această gazetă arăta că susține din toate forțele sale politica lui Aristide Briand. Declarațiile publicației au ecou: regi și șefi de stat, „prinți” ai bisericii, savanți și filozofi, oameni de litere, poeți și militari glorioși parcă și-au dat cu toții întâlnire în „Gazette” publicând aici mesaje vibrante de încredere în viitorul păcii. „Gazette” va tipări o plachetă de lux ilustrată cu aceste opinii, exemplare pe care le vom putea afla afișate în toate ministerele Parisului, în toate ambasadadele, în toate universitățile de aici dar și din afară. Mai mult chiar, Eduard Herriot atunci ministrul Instrucțiunii Publice, a cumpărat din

fondurile ministerului douăzeci și cinci de mii de exemplare care au fost distribuite și afișate apoi la locul de onoare din toate școlile din Franța. Un timp de mare succes demarase pentru „Gazette”...

2. Nu putea fi o lume mai bună decât lumea ale cărei baze fuseseră puse de Tratatul de la Paris. Marthe Hanau exalta; să dăm cât mai multe pagini pe număr acestei teme: pacea definitivă pentru oameni. În fond, nu era nimic greșit în asta, doar că „La Gazette” avea totuși alt profil, economico-financiar: firmele, gestiunea lor, concluziile bilanțiere, cotațiile bursiere ale unor numeroase întreprinderi listate și evoluțiile în timp cu explicațiile de rigoare, cauzele unor falimente, împrumuturi, experiențele europene, mai ales britanice, dar și cele de peste ocean, oportunitățile cumpărării unor acțiuni precum și cele ale vinderii lor etc. Pierre Audibert, directorul „Gazettei”, un băiat fin, rasat ca alură și cu cele mai bune relații în lumea finanțelor nu doar din Franța, i-a atras cu multă grijă atenția patroanei mereu încântată de succesul de orientare al publicației pe care era convinsă că doar ea l-a obținut: „Francul lui Poincaré”, desigur, dar să acordăm aproape tot spațiul „Gazettei” păcii cu Briand”. „Nu s-ar putea, i-a spus Audibert, să dăm, totuși, ceva mai mult loc în revistă, cronicilor financiare și articolelor de analiză economică, așa cum făceam nu

Aristide Briand

Frank Kellogg

Liga Națiunilor

Marthe Hanau

demult?”. „Nici nu te gânde, dragul meu, continuăm cruciada pentru pace și nu te îngrijora de rest. Creștem numărul de cititori dacă la cei de economie, pe care oricum îi avem, adăugăm pe cei mulți acum cu pacea, i-a răspuns Hanau. „Să proslăvim puternic pacea”. De altfel, în redacție circula deviza „dați-mi o bună politică și vă voi da finanțe sănătoase”, ceea ce nici asta nu era eronat.

Așa că Audibert n-a insistat. Această cvadragesimă femeie, bine de tot plinuță, cu trăsături comune, care trona cu atâta siguranță în spatele unui birou pe care stăteau

de-a valma dosare, scrumiere pline ochi, telefoane și mereu o sticlă de apă minerală, „are mereu dreptate, și-a spus el. Fac cum spune ea. Îi acord deplină încredere”. În fapt, prezenta avea excepționale calități de aplomb, abilitate și energie și o absență totală de scrupule.

3. Dar cine era această doamnă Marthe Hanau? Provenea dintr-o familie respectabilă de evrei francezi. Părăsind la 17 ani prăvălia familială din Marais, i-a adus o dotă de o sută de mii de franci lui Lazare Block, conațional simpatic și ambițios, cu care s-a măritat. Omul

se credea „un Napoleon al afacerilor”. Problema era că imaginația lui prea „bogată” și în afara legii îl trimitea adesea la închisoarea „Santé” ce ținea loc pentru el de insula Elba. A consumat repede dota nu teribil de mare dar nici neglijabilă pe care i-a adus-o soția sa, de care, de altfel, s-a despărțit prin divorț nu după multă vreme. Ea însă s-a contaminat în acest sens de la el și nu i-a păstrat ranchiună, deoarece, chiar și după divorț, l-a asociat mereu afacerilor ei. Dar era acum ea cea care exploata ideile sale, încercând să distingă pe cele geniale sau măcar îndrăznețe. S-a lansat cu câteva întreprinderi în domeniul textil, pe urmă al industriei frumuseții, iar cu beneficiile obținute de aici a realizat câteva operațiuni fructuoase de bursă. Și frecventând birourile unei mici foi financiare, „La Gazette du Franc”, dirijată de un inginer de marină, fost director la „Creusot” și reconvertit în presă, M. de Courville, a fost puternic atrasă de lumea gazetelor financiare, cumpărând aproape pe nimic publicația menționată, păstrându-l lângă ea și pe domnul de Courville. Era maleabil și avea experiență. Doamna noastră voia să facă din „La Gazette...” un melanj între politică, pace și finanțe. Intenție, desigur, laudabilă.

Îl avea pe Audibert, om de lume, cu intrări la Poincaré dar și la Briand, îl avea pe de Courville, agreeat de modele aristocratice, îl avea pe fostul soț, Lazare Block, cu intrări în marea elită de origine evreiască a Franței. Ceea ce îi permitea ca în fiecare săptămână „La Gazette du Franc et des Nations” să publice analize și date de primă mână asupra unor procese în mișcare și realități financiare. Să publice interviuri cu personalități, cronici pariziene și literare, dar și examinări economico-financiare ale prezentului și viitorului, ale unor întreprinderi de perspectivă etc, astfel că, prin toate acestea, ziarul nu trecea neobservat. Pacea, însă, era tema predilectă a „Gazette”-ei. S-o recunoaștem, puncte câștigate merituos de doamna Marthe Hanau, fidelizând ziarului un public din ce în ce mai numeros, admirativ și încrezător. Neapărat încrezător, optimist. „Este o publicație remarcabilă”, afirmau mulți. Era dar momentul unor acțiuni concrete, în mai mare măsură producătoare de bani.

4. „La Gazette” rupsesse total cu rutina buletinelor financiare de prezentare austeră ce se exprimau prin coloane interminabile de cifre, prin bilanțuri inexpressive, prin sfaturi sibilinice. Lucru nou în epocă, se introdusesse o grafică ce vorbea de la sine: un vitrinaj atrăgător, grafice cu curbe explicite de un fel sau altul, tablouri sinoptice aerate ofereau

analizelor financiare de regulă terne, un caracter plăcut, amabil, cititorul era aproape dus de mână ca să înțeleagă mesajul publicației. Nu aveai decât să detașezi cupoanele cu valorile „en hausse” și „en baisse”, și câștigurile sau pierderile îți săreau imediat în ochi. Cu „La Gazette...” părea acum simplu și direct de gestionat portofoliul tău de acțiuni, generat și de sfaturile ce păreau raționale ale publicației, făcând parcă de rușine pe timorații care refuzau să se îmbarce pe vasul ce purta numele de „Noroc și Avere”. Erau din ce în ce mai mulți cei care citeau ziarul și își exprimau satisfacția atât pentru unele câștiguri obținute - nu prea multe - cât și pentru lectura unor cronici pasionante privind pacea, arta, literatura etc., semnate de personalități consacrate sau în devenire.

Iar aici intervine din nou doamna Hanau. Voia bani mult mai mulți decât profitul propriu zis de la ziar. Dacă ar fi fost în România de după 1989, făcând poate parte din unele din fostele structuri inclusiv politice, doamna Hanau ar fi putut fi „înzestrată” cu spații comerciale, hoteluri, întreprinderi cărora, deseori, cu mare beneficiu, să le vândă utilajele folosindu-le terenul etc. Mai multe legi și hotărâri cu „dedicație” astfel. Nederanjate aproape cu nimic, asemenea elemente, de o justiție obedientă, greoaie dar bine recompensată ș.a., dintre aceste structuri vândându-se o parte din noii îmbogățiți de după Revoluție, nenorocindu-se și pe această cale industria, economia, care nu mai produc aproape nimic indigen, noi trăind mai ales din importuri și mari împrumuturi externe. Bani au venit și vin pentru ei ca din izvor, un trai de mare lux pentru toți aceștia. Foștii specialiști din fabricile care nu mai existau, cercetătorii din institutele de cercetări ce mai existau sau nu, medicii de valoare, inginerii și economiștii remarcabili din instituții centrale, fără putere acum, muncitorii de înaltă calificare au fost înlocuiți în mass-media, tv, ziare dar nu numai, cu cântăreți de manele, pungași, hoți, demimondene și mai mult decât atât, manechine „ușoare de picior”, afaceriști și politicieni verosi cu averi imense constituite mai ales prin „sifonarea” banului public, ș.a. Acestea fiind, în bună parte, noile vedete, noua „elită” care, evident că nu puteau contribui la sporirea productivității muncii sociale. Și avem ce avem, românii părsind țara și, iată, de exemplu, o „recesiune tehnică”, o descreștere esențială a nivelului de viață al populației ș.a. Sigur că mai sunt și alte cauze... Dar doamna Hanau nu era din România de după 1989, ci din Franța anului 1928. Așa că a ales calea „clasică”: strângi bani cât poți de mult de la o populație încrezătoare, fără să-i dai nimic în schimb, în afară de iluzii. O promovase dramaturgul francez de „comedii trăznite”, dar triste, Marcel Pagnol, mai ales în „Topaze”, povestea unui profesor francez care își pierde postul deoarece este prea cinstit, hotărând să devină un mare om de afaceri necinstit. Și reușește... Cale riscantă, totuși, în Franța, dar până acolo mai era.

Și-a expus, dar doamna „ideile” în alb și negru într-o broșură program: „Este injust, arăta Marthe, ca cei care economisesc să fie excluși de la fructuosul partaj al beneficiilor obținute prin capitalurile lor de către financiarii profesioniști. Trebuie grupați acești izolați și să le fie permis astfel să opereze ca o singură personalitate mai puternică (prin numărul celor din jurul ei) decât oricare din celelalte puteri bănești.

și capabilă, ca și ele, dar de data aceasta în propriul său beneficiu, să manipuleze, de o manieră profesională, o masă compactă de capital”. Cu alte cuvinte, acționari, grupați-vă și în loc să încredințați băncilor, de pildă, banii voștri, gestionați-vă voi înșivă averea voastră. Băncile? „Ele nu servesc decât interesele celor puțini. Cum ar putea fi altfel când ele își oferă imobile, edificii somptuoase și întrețin cu venituri grase, dintre cele mai mari, o administrație pletorică, fără a mai aminti de rezervele oculte pe care ele le pun la adăpost în propriul avantaj”. Atrăgător, foarte atrăgător chiar. Dincolo de o serie de elemente reale era câte ceva din rețeta „Afacerii Panama”, cu celebrele sale emisiuni suplimentare de acțiuni lipsite de o bază necesară, precum și din alte „rețete” utilizate de atunci încoace. Mai departe, făcând abstracție de bănci, mai afirma Marthe Hanau, ar fi suprimate costurile intermediare, se scurtează circuitul banilor, cresc beneficiile... „Sunt zorile unei reale democrații în materie financiară”...

5. Trebuie să mai spunem că în acest an, 1928, care a precedat marele crah internațional din 1929, atmosfera economico-financiară, în Franța și nu doar, era euforică. Niciodată bursa nu cunoscuse o asemenea frenezie. În jurnalele financiare, comentarii dintre cei mai serioși explicau, prin exemple, că valorile cele mai scumpe, din perspectiva dividendelor lor mari, au fost și sunt cele mai avantajoase. Iar dacă în anume momente nu sunt dividende, cu atât mai bine. Dividendele pot fi hemoragia care omoară societățile... Cu un talent incontestabil, colaboratorii doamnei Hanau au creat un mit zăpăcitor: acela al unui „Dumnezeu” al Olimpului financiar. Acesta ar avea sediul la Londra, precum și antena pe lângă Intelligence Service, pe lângă băncile internaționale, în cancelarii și la Lloyd's, și până în bazarele din Bombay și Calcutta, „se știa astfel tot și se putea juca în siguranță”.

Iar, în asemenea condiții, când Hanau dădea un pont - „cumpărați «Gruyeros», cotele aici vor crește” - ordinele fiind respectate, ele aflau în bănci, în măsură suficientă pentru a crește cotația respectivă, și pentru a permite apoi „amicilor” să revândă cu beneficiu titlurile cumpărate. Cu alte cuvinte, încrederea în doamna Hanau astfel constituită, agenții ei de preferință ofițeri în retragere sau oameni cu ceva carte, brăzdau provinciile invitând pe jucători, pe cei dornici, să intre în noua instituție - „Sindicatul operațiunilor bursiere” - constituit sub președinția doamnei Marthe Hanau. Această agenție se ocupa ea de colectarea banilor și de plasamentele respective. Succesele inițiale, câte au fost, au atras tot mai multă lume încrezătoare în Marthe Hanau. Ceea ce este important de spus, fapt ce respectă întocmai „rețeta” în astfel de situații, este că **interesele nu erau plătite din beneficiile operațiunilor reale, ci din noile subscripții, din beneficiile propuse ale perioadei viitoare.** Era exact sistemul „bulgărelui de zăpadă” condamnat de toate legislațiile. Când cei mai mulți ar fi dorit să-și retragă banii, afacerea crăpa... Lazare Bloch, fostul soț al Marthei, promovat de aceasta „directorul serviciilor financiare ale Gazette”-i, supraveghea îndeaproape extinderea acestor operațiuni, înființând chiar o „Agenție de Informații și de Publicitate Financiară” a „Gazette”-i - „Agence Interpresse”, având în frunte pe René Gilot, un fost director

continuare în pagina 6

Dan POPESCU

urmare din pagina 5

de cabinete ministeriale precum și douăsprezece personalități pariziene în Consiliul de Administrație al Agenției, cu toții pentru publicitate și doar cu subscrieri fictive. „În acest fel nu ne vor lipsi niciodată clienții”, afirma Bloch, deschizându-se larg calea marilor ilegalități: banii intrau mereu iar de ieșit ieșeau doar ici-colo.

6. Deja se reconstituia eterna dilemă a Parchetului dându-se de firul afacerii: „să dezvăluim escrocheria acum sau să mai lăsăm gogoșa să se umfle?” Au ales a doua variantă, lăsând cu calm ilegalitățile să „prosper” și în condițiile în care „La Gazette du Franc et des Nations” își subordona mereu paginile financiare ale unor publicații prestigioase - precum „La Quotidienne”, „La Rumeur” a lui Georges Anquetil, „Réveil du Nord” etc. - ce acceptaseră, contra bani, să facă jocul mizerabil de publicitate al lui Marthe Hanau: oamenii, în speranța unor câștiguri facile, să-și depună toți banii la Marthe, făcând ea - zicea Hanau - plasamentele necesare sau, mai bine spus, în realitate nefăcând nimic și încasând doar banii populației... „La Quotidienne”, jurnal de stânga cu tot sprijinul lui James Hennessy, marele negustor de coniac, primise în schimbul înrolării sale alături de „La Gazette...”, trei sute de mii de franci, sume apropiate primind și celelalte publicații: „Drumul spre iad” pentru deponenții entuziaști și creduli se desfășura „en fanfare”.

În fapt, pe lângă o serie de calități banale, întâlnite la mulți oameni, Marthe Hanau avea alte două mai deosebite, deloc comune: a) înțelesese și înțelegea puterea presei; b) avea simțul relațiilor cu personalitățile, mai ales cele din politică și cultură. Astfel, întreținea „table ouvert” în cele mai prestigioase restaurante pariziene, vădindu-se „foarte înțelegătoare” în ce privea oamenii politici și înalții funcționari, pe care îi avea mai mereu invitați. Celor mai utili li se atribuia chiar un cont deschis în limita unor sume importante, numerotat pentru mai multă discreție, deopotrivă aceștia beneficiind de subscripții fictive dar nominalizate în operațiuni fructuoase. Aceștia ca și alții erau nu o dată subiectul unor delicate atenții, ca de pildă cei ce gestionau cercetările și finalizarea afacerilor criminale - doamna Hanau gândindu-se, deci, la toate. Firește, ducea un trend de viață de mare lux, cheltuind astfel imense sume, ceea ce nu-i împiedica pe admiratorii ei să spună „Doamna Hanau este o femeie-bărbat, gingașă dar hotărâtă”...

...Rumoarea pe negativ se întindea însă repede: „subscriptorii” când cereau bani, nu primeau decât

vorbe; „veți primi sumele cerute ceva mai târziu”, iar pe moment începuse să pară că niciodată, după cum se puneau tot mai multe întrebări referitoare la viața de lux și huzur a lui Marthe Hanau și a celor din preajma sa; de unde atâția bani care să le permită asemenea „performanțe”? Așa că suspiciunile și neîncrederea s-au apropiat cu pași repezi de Marthe: tot mai mulți oameni își cereau fie rodul investițiilor astfel făcute potrivit contractelor încheiate, fie „banii înapoi!” Normal că patronând o afacere frauduloasă, Hanau nu avea cum să-i plătească. Pe unul, doi, da, însă pe mai mulți, nu.

7. Așa că în 4 decembrie 1928, la Paris era o brumă rece, dar „subscriptorii” nu au ținut seama de un astfel de inconvenient și, dis de dimineață, cât de cât organizate și bănuitoare, trei sute de persoane au pichetat sediul „La Gazette”, la intersecția dintre rue de Provence și rue de Rome... Vorbeau între ei: „le-am dat toate economiile, și nimic”. „Fructul unei întregi vieți de muncă, pierdut”. Și chiar afirmau tranșant: „Trebuie arestați acești jefuitori de economii care se pretind cruciații păcii!”. „Se spune că o femeie îi conduce pe toți cu funcții înalte, oameni în care creдем, în ce hal am ajuns bietii de noi!” „Ni se vor rambursa oare titlurile?”... Porțile clădirii rămăneau însă închise, precum și, firește, în situația dată, ghișeele. Marthe le-a răspuns public, „atacând”: „Vom putea rambursa totul imediat, dar nu o facem din principiu. Trebuie ca acționarii să mai aștepte”. În fapt, vorbe de adormit copiii, și nici măcar asta... Jurnaliștii care știau sau bănuiau câte ceva, spre ora 7,30 au năvălit buluc, înghesuindu-se să vadă arestarea doamnei Hanau. Polițiștii erau încă cu o seară înainte cu mandatul de arestare în buzunar, dar au trebuit să aștepte să se facă bine de tot ziua, pentru a-l pune în executare. „Foarte aranjată și dichisită pentru începutul dimineții, scria un ziarist, ea s-a suit în mașina poliției la fel de calmă, de liniștită ca și cum s-ar fi dus la un consiliu de administrație”. Era debutul căderii acestei mari escrocherii, rămase în istoria economică a Franței - și asemănătoare primei societăți pe acțiuni din lume, de prin 1719 - și realizată după toate „regulile jocului”, vezi celebrul Scandal John Law, pe care eu l-am prezentat în mai multe rânduri; asemănătoare, totodată mari escrocherii din construcția Canalului Panama, prin emiterea mai multor emisiuni suplimentare de acțiuni, fără nicio fundamentare, însă, în afară de dorința de a lua banii de la subscriptori, de asemenea examinat de mine. Și au mai fost.

8. Primele informații erau „promițătoare”: nu era vorba de o

aventură banală a unei mici bănci care își închide porțile. Era vorba de o antrepriză de presă cvasi oficială, servind de „cuvertură” unor societăți mai mult sau mai puțin fictive. O sumă imensă pentru acel timp, mai mult de o sută de milioane de franci se volatilizaseră, o contabilitate legală inexistentă, protecții politice înalte. Un scandal de talie era la început. Acum, când ghișeele lui „La Gazette du Franc et des Nations” erau definitiv închise, mii și mii de plângeri aflau la Parchet. Ancheta judiciară era condusă în mod activ de domnul Giard, judecător de instrucție și de domnul Prince, șeful secțiunii financiare a Parchetului - un anchetator cu reputație energetică, cel care își va afla o moarte misterioasă șase ani mai târziu în „Afacerea Stravinsky” examinată și ea în detaliu de mine și publicată cu mai mulți ani în urmă. Trei cunoscuți comisari de poliție îi asistau pe cei doi magistrați. Nu erau deloc mulți pentru a desface firele unui scul foarte complicat, atât erau de diverse organismele și atât de diverși suspiecții care își datoraseră „activitatea” lor, efemeră sau nu, inepuizabilei imaginații a doamnei Marthe Hanau, Marthe Hanau pe care mai toate publicațiile de dreapta sau de stânga, de centru etc., și care o prezentaseră în culori admirative nu cu mult în urmă, o făceau acum „praf”. Se vroia „la decouverte de toute la vérité” („descoperirea întregului adevăr”) precum și „des noms, des noms” („nume, nume”). În momentele sale de glorie Marthe Hanau se adresa nerăbdătorilor săi subscriptori să se îmbogățească, în fapt, să-și piardă banii: „Stați liniștiți, este loc pentru toată lumea, fiecare va fi servit”. Aproape fiecare, însă, particulari, oficiali și instituții, începeau acum „să fie serviți dar pe invers, cu declarații, cercetări și învințări la Parchet, cu amenințarea unor ani de detenție. Chiar și cardinalul Dubois, care dăduse public binecuvântarea „afacerii”, se afla într-o astfel de situație...

9. Dar în fața unui astfel de scandal, ce făcea oare guvernul? Chiar de la început a fost „scuturat”: numele lui Jean Hennessy, ministrul Agriculturii era adeseori citat supărător încă din debutul anchetei. Iar unii studenți au profitat pentru a devasta holul liniștitului ministru al Agriculturii din rue Varenne. Lui Raymond Poincaré i se reproșau un amplu interviu în „La Gazette du Franc...”, dar ulterior s-a afirmat că s-a abuzat de „buna sa încredere”. Louis Barthou - viitor ministru de Externe când, alături de regele Alexandru al Iugoslaviei, va muri în atentatul de la Marsilia -, sublinia în declarațiile sale, în termeni deveniți clasici în astfel de circumstanțe:

„Toată lumina va fi făcută, justiția își va urma inexorabil cursul său iar inovații, cât de sus plasați, vor fi deferiți tribunalelor și pedepsiți potrivit responsabilităților lor”.

...La Palatul de Justiție, Marthe Hanau, scoasă din vechea închisoare „Saint-Lazare”, pentru declarații, nu avea frică nici de judecători, nici de experți, nici de martori și, mai ales, nici de acționarii „La Gazette”-ei. Pe toți aceștia care o acuzau acum de furt și delapidare, ea afirma că „a vrut să-i îmbogățească” și îi numea „ingrați”. „Dar doamnă, replica judecătorul Giard, nu aveți contabilitate!” „Afacerile noastre erau în deplină criză de creștere. Am fi avut-o apoi. De altfel, la 1 decembrie, voiam să integrez toate societățile noastre într-una singură”, răspundea Marthe. „Amestecați, fără osebire, vărsămintele făcute la diversele voastre sindicate și societăți?” mai întreba judecătorul. „Da, dar casieria mea era sacul meu de mână, geanta mea”, a răspuns fără ezitare Hanau. Și cum judecătorul i-a amintit că au fost găsiți șase sute de mii de franci într-un dulăpior din camera de baie a apartamentului ei, iar ea nu a putut să explice magistratului de unde sunt acești bani, tot Marthe a replicat: „subscriptorii mei ce se consideră astăzi lezați, mâine îmi vor mulțumi că i-am îmbogățit!”. Doar vorbe, vorbe, fără nicio bază reală, în schimb tupeu și nesimțire cât încape. Erau veșmintele cele mai des purtate de acuzată.

10. În acest sfârșit de an 1928, deși regele Angliei George al V-lea era bolnav iar Klotz, fost ministru de Finanțe al lui Clemenceau fusese arestat pentru emiterea de cecuri fără provizioane, și mai erau și alte evenimente, în presa pariziană prima vedetă era „Afacerea Hanau”. „Cum a putut oare o aventurieră să dreneze așa ușor pentru ea atâtea milioane și cum a fost posibil ca o astfel de femeie să fie susținută în ceea ce s-au dovedit în fapt delapidările ei, să fie susținute de relații atât de înalte?” se întrebau mai toate ziarele. A fost posibil deoarece sistemul era greoi, tolerant, iar setea de înavuțire a unora, fără just temei, ca și setea lor de o publicitate ce le aducea și le consolida posturi importante, era atât de mare încât neglijau orice restricții și conveniențe de bun simț. Pentru ei, de la Marthe Hanau, de unde își trăgeau beneficiile litigioase de un fel sau altul, de acolo, în bună măsură, răsărea soarele. Nu era o situație nouă, nu este și nu va fi o situație nouă. Și nu doar în Franța, unde, cu ceva timp în urmă a fost cazul al „La putain de la Republique” precum și altele. Ci și la noi, cu afacerea „Caritas” sau, iată, recent afacerea „Nordis”; de multe ori decidenții incapabili să aibă

succes într-o meserie cerută pe piață, dar ajunși în politică în situații înalte pe care au știut și știu să le exploateze, să le valorifice în propriul interes, cu o justiție care de multe ori doar îi privește și doar îi „mângâie”, au făcut bani mulți din fel de fel de comisioane și implicarea în afaceri urâte, în astfel de cazuri salariul pentru ei reprezentând doar un „mic bacșiș” din partea statului. Altminteri de unde o viață de huzur și petreceri, domenii mari în proprietate, vile sau apartamente în străinătate, în locuri de delicia ale lumii, proprietăți cam cât încape în țară etc.? Iar devalorarea lor în justiție, atunci când se petrece, deoarece nu se petrece mereu, este timidă și dacă cumva se finalizează după lungi și lungi tergiversări în pedepse, acestea sunt fie prescise, în virtutea atârtoare amănări de termene, fie mărunte, în așa fel încât după executarea lor, împričinații își pot consuma în liniște și calm, marile averi dobândite astfel...

11. Dar să revenim la „Afacerea Hanau”. Tot nimic nou sub soare în boxa acuzaților: tot tupeu, lipsă de scrupule și o totală obrăznicie. În fiecare zi se vedeau noi inculpări, iar biroul judecătorului de instrucție era „teatrul” unor scene penibile. „Domnule de Courville, vă acuz și sunteți inculpat de complicitate la abuz de încredere, am emis împotriva dumneavoastră un mandat de arestare la închisoarea Santé” spunea judecătorul Giard. „La Santé” un om ca mine, nici să nu vă gândiți domnule judecător; gândiți-vă mai întâi la familia mea”, a răspuns Courville. „Dumneavoastră gândiți-vă la victimele dumneavoastră”, a replicat Giard... Și naivul inginer, membru al Academiei de Marină, cu privirea în jos între doi jandarmi, a luat drumul Santé-ului, unde deja se aflau câțiva colaboratori ai doamnei Hanau. Toți inculpații însă protestau, afirmând ei mai întâi, și apoi avocații celebri și extrem de scumpi ce îi apărau, totala lor inocență. Acuzau „malignitatea unei femei diabolice care i-a înșelat”. Iar în ce privea pun-gășirea oamenilor care au scris, ei, ciracii lui Marthe, nu aveau nici o vină. „Ce puteau ei să facă, se puteau ei îndoii de ceva în vreme ce atâția oameni de valoare nu știau nimic și lauda afacerea? Oamenii cumpăra-seră acțiuni iar ei erai cu toți nepătați”. Nu Marthe, desigur.

...Marthe Hanau „lupta” și ea. „Ați cheltuit un milion jumătate de franci (circa 50 de milioane franci, 1956) pentru țoale, bijuterii, recepții, plăceri, nopți de joc la Deauville”. „Domnule judecător, a răspuns Marthe, era necesar să-mi țin rangul”. Lazare Bloch avea un cont săptămânal de 7000 de franci doar pentru țigări. „Ce constatare, domnule judecător, oare clienții «Gazette»-ei nu meritau țigări de calitate?” În fapt, și pe astfel de căi, se vedeau răspunsuri „plauzibile” pentru toți și la toate întrebările. Georges Anquetil se zbătea și el. „Ați mers mână în mână cu Marthe Hanau”. „Așa este, mi-a dat cinci sute de mii de franci iar eu i-am cedat ei pagina financiară de la ziarul meu”. Greu de acceptat, dar și greu de contrazis. Și câte au mai fost. „Doamnă Hanau, v-ați servit nepermis de patronajul celor mai înalte autorități. Ați stabilit cu bună știință o confuzie între organul pacifist «La Gazette du Franc et des Nations» și întreprinderile dumneavoastră financiare adăpostite de același acoperiș... În afară de aceasta, capitalul societăților dumneavoastră era, adeseori, fictiv, iar dumneavoastră vindeați titlurile ce vă erau încredințate în alte scopuri, tocmai pentru a finanța oricare din operațiunile dumneavoastră de bursă... În fine, dumneavoastră

nu v-ați rambursat acționarii, și chiar dacă ați fi reușit, nu ați fi fost mai puțin vinovată. Scopul nu justifică mijloacele. De partea sa, doamna Hanau venea cu aceeași retorică deja venală: „Niciodată nu am înșelat pe nimeni. Am fost mereu pentru Briand și Poincaré. În materie financiară am avut idei excelente. Dar nu m-ați lăsat în pace pentru a le aplica” etc., etc.

12. Înșiși martori de mare prestigiu au pledat și pentru ceilalți acuzați: M. Loucheur, fost ministru de Finanțe, a pledat pentru M. de Courville, urmat de amiralul Lacaze, de Albert Thomas aflat într-un confortabil fotoliu la Biroul Internațional al Muncii. „Elogiul” lui Audibert a fost adus chiar de Henry de Jouvenel și de Anatole de Mouzie etc. Dar deja, prin astfel de petreceri și sprijin înalt, Afacerea Hanau aproape că nu ar mai făcea rețetă. Nu de mult apăruse o altă „afacere” de același tip, „Afacerea Oustrie” în care erau implicate mai multe nume din cabinetul Tardieu, el nevoit să își dea din acest motiv demisia.

Astfel că, început la „corecțională” în 30 octombrie 1930, în 28 martie 1932, va fi dat verdictul pentru „Afacerea Hanau”: de Courville și Audibert au fost achitați, buna lor încredere nefiind pusă la îndoială; deși nu puțini s-au întrebă: acest inginer de la marină, ce dracu, căuta și avea de făcut în această galeră? Și de ce pelerinul păcii Audibert s-a amestecat în expus atât de imprudent în afaceri necurate?... Totodată, Lazare Bloch, fostul soț și mereu colaborator apropiat al doamnei Hanau a primit 18 luni de închisoare. „Penitența va avea gust dulce, noi vom reîncepe” - a fost reacția lui. Iar Marthe Hanau a fost condamnată la 2 ani de închisoare, o pedeapsă considerată minoră, după ce s-au

dezvelit atâtea lucruri și s-a făcut atâtea zgomot. „S-a scremut muntele și a născut un șoricel” - a fost reacția unor jurnaliști lucizi. Doamna Hanau a făcut apel, a început un turneu în Franța, având astfel din păcate un grav accident de automobil din care s-a ales cu ambele picioare fracturate. Rămășă pe viață fără posibilitatea de a merge...

13. ...S-a retras într-un luxos hotel din Boulogne, mereu alungită pe patul de suferință, dar continuând să lupte pentru „achitarea deplină”... O străbăteau gânduri negre, pe ea, o femeie cât se poate de activă, și care, în pofida unor acțiuni declanșate de pe pat, nu se putea obișnui cu gândul infirmității pe viață. Mărturisirea adevărată: „Nu trebuie să trăiești cu orice preț. Trebuie să rămâi mereu stăpânul destinului tău”. Din gândurile și mintea sa erau însă excluși miile și miile de păgubiți care își plâneau sumele pierdute, numeroase dintre acestea dobândite cu multă, multă muncă. Cam așa se întâmplă și se întâmplă mereu... În iulie 1934, procesul „La Gazette...” ajunge în apel în fața celei de a Noua Cameră a Curții. Timpul trecuse, peste faptele dovedite se așternuse praful. Ochii întregii lumi, după la fel de celebra „Afacere Stravinsky”, cu sume și nume foarte mari în joc, erau ațintiți acum asupra Berlinului unde Ernst Röhm și statul major al Secțiunilor de Asalt (S.A.) au fost lichidați în cursul nopții sângeroase din 30 iunie 1934... „Marthe Hanau, am auzit, oare ce o mai face, mai trăiește, e în închisoare?” - se mai întrebau unii, cei mai mulți, însă, nu erau teribil de interesați. Vremea lui Marthe Hanau trecuse. Cu atât mai mult cu cât „nemiloasa Curte de Apel” în agravase condamnarea de la 2 la 3 ani închisoare. O viață nici măcar glorioasă, ci mediocră, de condamnată, cu

speranța doar de a evada sau a trece mai repede a timpului de detenție. Or, s-a revelat adevărat, în pușcărie, zilele și mai ales nopțile trec greu, îndeosebi când ești apăsător de amintiri atât de „frumoase”... Or, așa ceva Marthe nu putea suporta. Ea, o veritabilă campioană, iată, acum o mediocră? Se va sinucide, dar. În noaptea de 13-14 iulie, în fapt, chiar de sărbătoarea Franței, 1935, cu o supradoză de barbiturice. Se spune că și-a vrut o moarte „romană”, cu 10 zile înainte de a-i fi redată libertatea totală, o libertate cu care, însă, Marthe Hanau, de această dată, nu mai avea ce face... Era în plină desfășurare vremea în care, pe țara sa, Franța, o așteptau zile dintre cele mai grele...

14. Republicile franceze - cele 5 până în prezent - reprezintă entități statale ale statului francez organizate, constituțional, sub formă republicană. Prima republică franceză, după Revoluția de la 1789, a durat 12 ani, fiind urmată de Primul Imperiu Francez - al împăratului Napoleon Bonaparte. A doua republică, instaurată după Revoluția de la 1848, a durat 4 ani, fiind urmată de Al Doilea Imperiu Francez al împăratului Napoleon al III-lea, nepotul lui Bonaparte. A treia republică franceză, începută la 1870, după abdicarea lui Napoleon al III-lea, a eșuat în 1940, prin ocuparea Franței de către nazisti și instaurarea pe o parte a teritoriului a guvernului de la Vichy, aservit lui Hitler. A patra republică se constituie în perioada dintre adoptarea Constituției din 1946 și până la adoptarea următoarei Constituții, în 1958. Iar a cincea republică debutează din 12 octombrie 1958 - noua constituție de care am amintit și continuă și astăzi.

Discutăm, în cele de față, de a treia republică. Începută în condiții dramatice, pe fondul în care Franța fusese ocupată de trupe prusiene (germane) și se desfășurase celebra Comună din Paris, soldată cu râuri de sânge în lupte și prin, apoi, împușcarea comunarilor, ea s-a terminat în condiții catastrofale pentru țară, gemând sub crunta ocupație nazistă - dar luptând mereu din interior împotriva ei, vezi Rezistența franceză - și confruntându-se, deopotrivă, cu guvernul de la Vichy, al lui Petain - Laval, închinat eminalemente, oficial, Germaniei naziste. Pe acest drum, care, totuși, la un moment dat, printr-o serie de reforme și soluții - vezi, de exemplu, pe cele ale învățământului realizate de Jules Ferry, devenit prim-ministru (învățământ laic gratuit), pe urmă cu „La Belle Epoque” pe care, însă, Lenin și Ghândi o anunțau obsolită, anun-

țând revoluțiile de mai târziu încă de la începutul secolului XX etc. - părea promițător, direcția s-a schimbat aproape radical. Drumul a devenit „de mal en pire”, mai ales după criza economică mondială din 1929-1933 ce a afectat puternic și economia Hexagonului, deja considerabil slăbită de Primul Război Mondial și de balanțe demografice masculine deficitare ș.a., „Afacerea Hanau” s-a vădit o bornă însemnată a slăbirii și prăbușirii marii țări a Coccoșului galic. „Marianne”, născută în 1870, în apărare eroică acerbă și în revoltă, va succomba, în 1940, în rușine.

15. În contrapartidă cu grandoairea, cu geniul, cu o dezvoltare intensă sau cu simplul curaj - cum se arată în volumul „Le roman vrai de la III-e République. Les années difficiles”, de sub coordonarea lui Gilbert Guilleminault, Denoël, Paris, 1956, și avându-i drept colaboratori pe Ph. Bourdel, G. Elgey, A. Falk, M. Jullian, G. Lavocat, H. Legros, J. Robichon, R. de Thomasson, M.J. Viel, din care am preluat mai multe informații presărate în acest articol, mai ales din Henry Legros „Le Krach de la Gazette du Franc, 1928” etc. - renghiurile, mai ales cele economice, dezordinea, setea grea de îmbogățire și de un trai luxuriant, comoditatea, abandonurile, vor genera veritabil faliment al „Mariannei”. Anul 1929 - și chiar începând de prin 1927 - va fi nu doar anul „Joi negre” din Wall-Street, al celui gigant Krach bursier ce va declanșa, în lanț, o criză economică majoră, șomaj, dictatură și război mondial, ci, pentru Franța, el va fi anul de sfârșit al unei mari generații, anul morții artizanilor victoriei sale - Foch, Clemenceau; anul în care Poincaré, bolnav, abandonează puterea. Anul în care, pentru ultima oară (până în 1965) un francez, prințul de Broglie, își înscrie numele său în palmaresul științific al Premiilor Nobel.

16. „Ne puteam încă face iluzii, trei sau patru ani, scrie Gilbert Guilleminault, cu aviația noastră sau cu industria noastră de automobile, rămâneam în primul plan al actualității literare, arătăm o îndrăzneală, dincolo de mijloacele noastre, în politica noastră socială. Țineam rangul nostru în teatru și în cinema. Pentru rest «Marianne» nu mai trăia decât din amintirea grandorii sale trecute, iar întâlnirea pe care aceasta i-a dat-o universului prin Expoziția Universală din 1937, de pe colina Chailot, nu va fi decât un rendez-vous ratat”. Și continuă. „Din ceea ce se petrecea în Franța, noi nu-i mai oferăm lumii decât imaginea unui popor obosit care nu și-a regăsit vitalitatea după marea sângereare din 1914 - 1918, care ezită între aventura fascismului și cea a comunismului, ale căror revoluții nu sunt decât răscole repede avortate și ale căror finanțe sunt făcute din expediente. Că cea mai mare mișcare de entuziasm popular al acestui timp s-a manifestat în 30 septembrie 1938, în această tristă zi în care Daladier revenea de la Munchen cu o pace precară semnată cu prețul abandonării angajamentelor noastre, spune destul în ce privește drumul parcurs”. Un citat mai lung din Guilleminault, dar semnificativ.

...Prin scandalul „La Gazette du Franc...” au debutat deschis acești ani atât de dificili și de grăitori în negativ. „Întreprinzătoarea” doamnă Marthe Hanau, examinată în detaliu de Henry Legros, nu este altceva decât prototipul acelor escroci care caută în presă și printre politicieni instrumentele corupției lor și protecție în fața jefuirii de către ei a economiilor oamenilor și a economiei ca atare. A urmat teribilul escroc Alexandre Stavisky, pe o scară ceva mai înaltă, cu sânge, cu crime, și care

a basculat realmente, pentru ani buni, dând-o în jos, economia Franței... Pe urmă, atentatul ce a generat moartea președintelui țării, ales de curând, Paul Doumer, și procesul soldat cu ghilotinarea atentatorului Gorgulov, un „iluminat” rus. Proces grotesc și extravagant deopotrivă, vădind slăbiciunea statului cu o sită mult prea rară în ceea ce privește emigranții. Apoi, guvernul condus de Leon Blum, cu o încercare de destindere socială se pare nu teribil de reușită în condițiile în care ei i s-a opus o extremă dreaptă fascistă și fascizantă foarte agresivă, puternică; vezi complotul „La Cagoule”, cu evenimente incredibile și mai mereu sângeroase. În fine, în septembrie 1938, „ușurarea atât de lașă” de la Munchen... Oamenii politici în mare măsură erau compromiși, francezii își cam pierduseră încrederea în ei și în acel stat francez ca atare și aici, atunci, un fel de stat eșuat, armata nemodernizată era, în bună parte, slab pregătită pentru luptele moderne și lipsită de fonduri, perspectivele reale pozitive nu se prea întrezăreau dincolo de vorbele mai mereu goale ale politicienilor. Și a urmat dezastrul care a urmat... Radioul vibra de „Heil”-urile de la Nurenberg iar mobilizații se grupează cu resemnare pe linia Maginot, linie făcută, după aceea, repede țândări, de strategia germană a „războiului fulger” mecanizat. În fapt, ne-o spune tot Guilleminault, „Marianne” nu mai era decât o femeie bătrână care tremura pentru copiii săi și încerca, dar vai, foarte târziu, să-i scutească de un destin „paye”-bil și îndoiat precum cel al părinților și celor dinaintea lor”.

Poți fi de acord sau nu cu cercetătorul amintit, dar nu ai cum să nu reflectezi asupra spuselor sale. Trebuie, în fapt, să știm istoria, altminteri suntem condamnați s-o repetăm, cum spunea marele om și român Nicolae Iorga. Iar în cazul concret al României, cu multe succese - NATO, UE, cu eforturi, care să pună o Românie în pas cu timpul său etc. - se cam vede că nu o cunoaștem în suficientă măsură. Sărăcirea actuală a populației prin unele măsuri, considerativ pripite, nu este în avantajul consolidării securității țării, ci este împotriva acestei securități. Oare, de ce au făcut regele Ferdinand și Ionel Brătianu cunoscuta Reformă agrară din 1918 - 1921? Și pentru faptul esențial, hotărâtor, ca țărani, partea covârșitoare a oștirii, țărani lipsiți de pământ și împovărați de biruri grele, să aibă și ei pentru ce lupta. Și a ieși, altminteri apreciaz că soarta ne-ar fi fost mult mai potrivnică.

Bibliografie selectivă

Michel Beaud *L'Histoire du capitalisme de 1500 a nous jours*, Edit. du Seuil, Paris, 1990

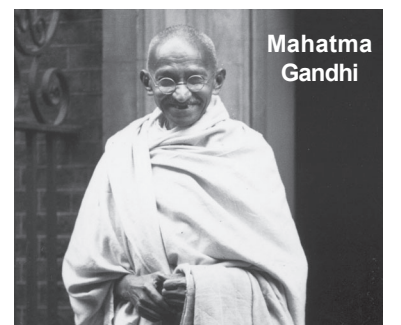
Gilbert Guilleminault *collection dirigée par, „Le roman vrai de la III-e République, Les années difficiles*, Denoël, Paris, 1956

Patrick Lagadec *„La civilisation du visque”* Edit. du Seuil, Paris, 1984

Mihail Manoilescu *„Forțele naționale productive și comerțul exterior”* Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1986

Margret Mac Millan *„Făuritorii păcii. Șase luni care au schimbat lumea”*, edit. Trei, București, 2018

... *Le Bilan du XX-e siècle*, Edit. Harenberg, Bruxelles, 1997

Mahatma Gandhi

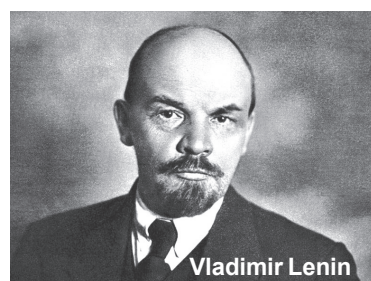
REFLECȚII

Capilaritatea socială

Efectul de capilaritate socială: îngustarea posibilității de a atinge anumite etaje ale puterii în funcție de capitalul social, capitalul cultural și capitalul economic pe care îl deții!

Anomia

Sentimentul de anomie marchează lumea contemporană! Oamenii încearcă să-și reducă anxietățile și vulnerabilitățile prin acumulări materiale, financiare, sex!

Vladimir Lenin

Paula COTARCEA
urmare din pagina 1

Înzestrată cu inteligență, curaj, creativitate și perseverență a reușit să modeleze istoria deși au existat perioade când drepturile ei erau limitate. Barierele sociale, politice și culturale nu au fost piedici în afirmarea femeii în domenii precum știință, politică, literatură, sport, etc. Talentul și determinarea ei vin să demonstreze că egalitatea de șanse este esențială pentru a crea o lume mai bună, iar progresul științei, culturii și societății nu ține cont de gen.

Lupta dusă pentru câștigarea drepturilor civile a fost anevoioasă, complexă, presărată cu suferințe, generații întregi purtând amprenta acestor răni adânci.

Vremurile vitrege, teama, epuizarea, subordonarea totală în fața bărbatului, privarea de dreptul la educație, la integritate corporală și fără niciun alt drept, dar extrem de motivate în ciuda tuturor îndoielilor le-a transformat din învinse în adevărate învingătoare. Cu mentalitatea potrivită, căutând abordarea propice într-un mediu care nu le permitea plafonarea emoțiilor și a energiei, iată că oportunitățile nu au conținut să apară făcând posibilă transformarea cu succes a întregului sistem de gândire a societății. Dând dovadă de curaj, încredere în propria-i persoană, cu o nemărginită generozitate, cu un imens spirit de sacrificiu, femeia a demonstrat că nu este inferioară bărbatului schimbând astfel întreaga structură socială și politică evoluând de la rolurile casnice la poziții de conducere.

Mișcarea pentru drepturile femeilor a debutat în secolul XIX și a continuat cu mișcările feministe din secolele XX și XXI. Astăzi, femeile se bucură de o multitudine de drepturi: dreptul la integritate corporală, dreptul la vot, dreptul de a ocupa funcții publice, drepturi egale în cadrul familiei, dreptul la salarii echitabile sau egale, dreptul la educație, etc.

Femeia ocupă un loc cu totul special prin capacitatea sa biologică și emoțională de a aduce pe lume o viață. Un act miraculos, un proces de transformare profundă atât la nivel fizic cât și psihic, motiv pentru care putem afirma cu

certitudine că este o eroină, că este extraordinară și prin aceasta ea contribuie la perpetuarea speciei făcând posibilă existența noastră. Prin educația, prin dragostea, sensibilitatea și căldura cu care își crește pruncii are o contribuție deosebită la păstrarea și îmbunătățirea sistemului de valori al societății. Meritele ei rămân de necontestat, de aceea consider că, într-o mai mică sau mai mare măsură fiecare femeie aduce un surplus existenței noastre. Iată doar câteva dintre personalitățile care și-au lăsat amprenta în paginile istoriei:

- Elisabeta I, regină a Angliei, a condus regatul în Era Elisabetană, a încurajat renașterea și transformarea Angliei într-o țară protestantă.

- Împărăteasa Wu Zetian a Chinei, a reformat educația, a adus prosperitate economică.

- Ecaterina a II-a, a condus Rusia printr-un mariaj de 34 de ani, a modernizat țara, a implementat reforme legislative și a învins Imperiul Otoman în două războaie.

- Indira Gandhi, prima și singura femeie prim-ministru a Indiei, cu patru mandate, a câștigat unul dintre războaiele împotriva Pakistanului.

- Marie Curie, a câștigat două Premii Nobel în fizică și chimie. Descoperirile sale despre radioactivitate au pus bazele fizicii moderne și au contribuit la dezvoltarea tratamentelor împotriva cancerului.

- Rosalind Franklin, cercetările ei au fost esențiale pentru descoperirea structurii ADN-ului.

- Ada Lovelace recunoscută drept primul programator din lume, datorită algoritmului creat pentru mașina analitică a lui Charles Babbage.

- Margaret Thatcher a fost prima femeie prim-ministru al Regatului Unit, conducând țara într-o perioadă de transformări economice.

- Rosa Parks a devenit un simbol al mișcării pentru drepturile civile din Statele Unite, refuzând să cedeze locul ei într-un autobuz unei persoane albe. Gestul ei a contribuit la schimbări legislative importante.

- Malala Yousafzai, cea mai tânără laureată a Premiului Nobel pentru Pace, a luptat pentru dreptul fetelor la educație, devenind un

simbol global al curajului.

De-a lungul timpului, femeia a fost una dintre cele mai puternice surse de inspirație. În muzică sau poezie, ea este celebrată ca mamă, iubită, simbol al frumuseții, al forței și al sacrificiului. Elogiile aduse femeii reflectă admirația, respectul și dragostea noastră profundă. Muză pentru artiști, o regăsim fie în sonetele renașterii, fie în baladele contemporane, frumusețea și misterul feminin au inspirat creații memorabile. Femeia nu este doar subiect al artei, ci și creatoare de artă, demonstrând că poate fi atât inspirație, cât și voce puternică în propria-i poveste.

8 Martie este ziua în care o celebrăm (mamă, soră, iubită) pentru iubirea, sensibilitatea, sacrificiul, forța și curajul de care dă dovadă, ea fiind o inspirație și un simbol al vieții însăși. Mama rămâne figura centrală a iubirii necondiționate. Respectul și admirația pentru această ființă devin nemuritoare și sunt transmise din generație în generație.

La mulți ani, femeie!

Euroeconomia XXI

Comitetul editorial

Dan POPESCU

Redactor șef coordonator

Nicolae EȘANU

Paula COTARCEA,
secretar general
de redacție

Consiliul științific

Prof. dr. Dan POPESCU

Prof. dr. Lucian BELAȘCU

Acad. prof. univ. dr.

habilitat DHC Grigore

BELOSTECINIC,

Republica Moldova

Conf. dr. Vasile BRĂTIAN

Paula COTARCEA

Prof. dr. Viorel

CORNESCU

Prof. dr. Partenie

DUMBRAVĂ

Conf. dr. Nicolae EȘANU

Prof. dr. Alexandra

HOROBET

Prof. dr. Eugen

IORDĂNESCU

Conf. dr. Paul LUCIAN

Prof. dr. Silvia

MĂRGINEAN

Conf. dr. Virgil NICULA

Prof. dr. Iacob

PETRU PÂNTEA

Lector dr. Dan-Alexandru

POPESCU

Conf. dr. Raluca SAVA

Conf. dr. Eduard STOICA

Prof. dr. Răzvan ȘERBU

Prof. dr. Cristina

TĂNĂȘESCU

editori

GRUPUL DE PRESĂ ȘI

EDITURĂ "CONTINENT" SRL

CAMERA DE COMERȚ,

INDUSTRIE ȘI AGRICULTURĂ

A JUDEȚULUI SIBIU

ISSN 1841-0707

Tel. 0742.483813,

e-mail contisib@yahoo.com

Articolele apărute în revistă exprimă punctele de vedere ale autorilor, care pot fi diferite de cele ale redacției.

Renate BRATU
urmăre din pagina 1

Market efficiency is therefore context-dependent and time-varying, shaped by behavioral biases, innovation, and selection mechanisms like those found in biological ecosystems. The article also highlights the implications of this framework for algorithmic trading, personal finance, and financial education, emphasizing adaptation and dynamic learning as key drivers of long-term financial resilience.

O poveste repusă în lumina studiului despre teoria financiară este aceea că finanțele se aseamănă mai mult cu biologia decât cu fizica. Profesorul taiwanez-american de finanțe de la MIT Sloan School of Management din Statele Unite, Andrew Lo – Chuan Lo, readește în atenția academică și profesională ideea adaptării finanțelor la realitățile evolutive ale piețelor financiare în special, și al celor economice și sociale în general. În anul 2017, profesorul Andrew Lo, publică cartea – *Adaptive Markets. Financial Evolution at the Speed of Thought* prin care încearcă să concilieze o dezbatere istorică în economie. Sunt piețele perfect raționale și eficiente (conform teoriei clasice) sau sunt conduse de iraționalitate și emoții (așa cum susțin finanțistii comportamentali)? Autorul propune ideea Ipotezei Piețelor Adaptative (Adaptive Markets Hypothesis – AMH) prin care să creeze legătura dintre Ipoteza Piețelor Eficiente (Efficient Market Hypothesis – EMH) și Ipoteza Finanțelor Comportamentale, iar cele două perspective să fie aplicate simultan. Pentru aceasta Andrew Lo folosește concepte din biologia evolutivă prin intermediul cărora analizează piețele financiare sub forma unor ecosisteme biologice complexe. Participanții la piețele financiare (instituții financiare și instituțiile de reglementare și supraveghere) devin "organisme" ce se adaptează, inovează, și sunt selectate de piață în mod natural. Pentru că aceste "organisme" sunt dinamizate de factorul uman care acționează pe baza comportamentelor modelate de experiențele trăite în trecut. Spre exemplu, instinctul de supraviețuire modelat la nivel social se regăsește frecvent în comportamentul financiar al managerilor atunci când se confruntă cu riscul și incertitudinea. Reacțiile umane din trecutul îndepărtat de tipul "lupta sau fugi (fight or flight)" sunt regăsite în comportamentul instinctiv declanșate de crizele financiare când inves-

titorii (individuali sau instituționali) adoptă decizii eronate de tipul "vinde sau fugi (sell or flight)". Astfel, când mediul se schimbă brusc, emoțiile preiau controlul și comportamentul financiar devine "irațional". Piața financiară poate fi eficientă în dinamică, în mediu stabil și investitorii se adaptează la acest mediu. Ea devine ineficientă în dinamică atunci când mediul devine instabil și investitorii observă că vechile strategii nu mai funcționează. Aceștia reacționează instinctiv generând oportunități de exploatare ale acestor comportamente din partea altor participanți la piață. Un alt aspect analizat de autor este caracteristica de suficiență adoptată constant de indivizi (care derivă tot din instinctul de supraviețuire). Opțiunea "suficient de bun" acționează ca un bias mental și este preferată de indivizi frecvent în deciziile financiare deoarece optimizarea deciziilor financiare până la perfecțiune necesită prea mult efort și nu este un aspect necesar instinctului de supraviețuire. Limitele opțiunii "suficient de bun" sunt percepute abia când mediul financiar se schimbă sau devine tot mai complex. De asemenea, dacă evoluția biologică are o extindere de milioane de ani, evoluția financiară este mult mai intensă și mai rapidă. Tehnologia a transformat semnificativ mediul piețelor financiare în care investitorii umani sunt în competiție cu investitorii creați pe baza inteligenței artificiale care tranzacționează la milisecunde și analizează informații semnificative cantitativ extrem de rapid. De asemenea, instituții precum fonduri de hedging contemporane inovează și se adaptează aproape instant noilor condiții ale pieței financiare prin tehnologie și reglementări. Astfel, profesorul de la MIT ne spune că supraviețuirea pe piețele financiare este direct proporțională cu capacitatea de adaptare într-o piață financiară care este modelată de natura umană.

Ideile asocierii pieței financiare cu evoluția mediilor vii, biologice nu sunt noi. Ele fac parte din teoria Finanțelor Evolutive (*Evolutionary Finance*) care este o perspectivă teoretică ce analizează piețele financiare și prețurile activelor ca sisteme în evoluție, modelate de comportamentul uman. Această teorie integrează idei din teoria evoluționistă (cu raționalitate limitată, învățare, concurență și adaptare în timp) și din teoria financiară clasică pentru a explica modul în care eficiența pieței poate crește sau poate scădea sau modul în care strategiile profitabile pot avea sau nu efect pe măsură ce mediul

se schimbă. Teoria Finanțelor Evolutive completează Teoria Piețelor Eficiente și Teoria Finanțelor Comportamentale cu Teoria Evoluției Temporale (eterogenitatea dintre participanți și eficiența dependentă de context). Dovezile privind microstructura pieței sugerează că grupurile de investitori cu abordări de investiții diferite persistă și concurează, determinând modele evolutive de profitabilitate și asumare a riscurilor care se aliniază mesajului central al Ipotezei Pieței Adaptative (Musciotto et al., 2018), Gupta & Plakandaras, 2019). Unele analize extinse leagă în mod explicit ideile evolutive de instrumentele de inteligență artificială și de luarea deciziilor algoritmice, argumentând că agenții algoritmici pot acționa ca participanți co-evolutivi în cogniția financiară, extinzând astfel cadrul evolutiv în era computațională (Forcellini, 2025). Cercetătorii Finanțelor Evolutive aplică metode variabile în timp (modele AR variabile în timp, raportul de varianță al ferestrei rulante, teste spectrale generalizate), abordări dinamice neliniare (teste BDS) și modele de schimbare de regim sau de tranziție lină pentru a detecta eficiența în evoluție și comportamentul adaptativ. Aceste abordări testează în mod explicit principiile de bază ale Ipotezei Pieței Adaptative și anume că eficiența depinde de context și evoluează odată cu condițiile pieței (Noda, 2016; Kulikov et al., 2019). Ca urmare, finanțele evolutive explică de ce piețele pot fi eficiente uneori și ineficiente alteori, considerând formarea prețurilor ca rezultat al unui ecosistem în evoluție de strategii și comportamente.

Finanțele evolutive oferă o perspectivă de analiză și a finanțelor personale. Prin abordările sale putem

înțelege și modela sau influența eficient comportamentul financiar personal, deciziile și educația financiară individuală. Aplicabilitatea practică a finanțelor evolutive pot fi utile pentru bugetarea personală, economisirea (depozite bancare, fondurile de pensii private, asigurări cu componentă de economisire, etc), alegerile legate de deciziile investiționale pasive (Andrew Lo sugerând crearea unui fond investițional de tip index, individualizat pe situația socio-economică a investitorului individual, și dinamizat constant pe bazele inteligenței artificiale) și educația financiară. Finanțele tradiționale se bazează pe indivizi raționali și piețe eficiente, dar anomaliile empirice răspândite indică o raționalitate limitată și abateri sistematice. Finanțele evolutive modelează în mod explicit eterogenitatea, învățarea dinamică și selecția dintre strategiile concurente, oferind o extensie naturală a procesului decizional individual, în care oamenii pot testa, adopta sau renunța la regulile financiare de-a lungul timpului (Holtfort, 2018). Aceasta completează accentul pus de finanțele comportamentale pe prejudecăți și euristică, adăugând o dinamică procesuală și adaptivă la modul în care prejudecățile persistă sau dispar pe parcursul învățării pe tot parcursul vieții și al schimbării mediilor (Gu, 2023; Holtfort, 2018). Astfel, finanțele evolutive oferă un mecanism pentru proiectarea instrumentelor educaționale și a metodelor decizionale care promovează păstrarea strategiilor eficiente și eliminarea celor care generează pierderi. Educația bazată pe practică, simulatoarele de decizie și buclele de feedback pot ajuta indivizii să evolueze către practici financiare personale mai solide, în

concordanță cu studiile de caz care arată perspective comportamentale aplicate educației bancare și financiare personale (Hyland et al., 2021; Didkivskyi et al., 2024).

Cercetările despre finanțele evolutive nu sunt noi. Criticile caracterului incomplet al Teoriei Piețelor Eficiente și Teoriei Investitorului Rațional s-au exprimat cu diverse ocazii de dialog științific și profesional, astfel generându-se ideile comportamentale, de neinstituționalism sau economia complexității și evolutive. Se pare că printre adepții Finanțelor Evolutive se enumeră Schumpeter, Hodgson, Nelson, Winter care au contribuit cu idei evolutive teoriei jocului, eterogenității și dinamicii actorilor pieței, sau cu idei mai contemporane despre contribuția culturii, învățării și evoluției și selecției naturale instituționale pe piețele financiare. Gândirea economică de la începutul secolului XX prin Joseph A. Schumpeter a evidențiat cadrul fundamental al economiei evoluționiste ca o viziune dinamică, bazată pe dezechilibru, asupra capitalismului și finanțelor (Bottazzi & Dindo, 2013). Apoi, la mijlocul și sfârșitul secolului XX, ideile evoluționiste au fost codificate în mod formal prin lucrările lui Roy Hodgson punând bazele teoretice pentru aplicarea conceptelor evoluționiste în finanțe. Începutul secolului XXI a generat apariția a numeroase studii de specialitate care cercetează tematica finanțelor evolutive aducând în atenție diferențele față de abordările complementare neoclasice, comportamentale și instituționale. Lucrările contemporane subliniază natura interdisciplinară a evoluției financiare, încorporând perspective din neuro-știință, modele inspirate de fizica cuantică și evoluția culturală pentru a explica modul în care practicile și convingerile financiare se propagă și evoluează în cadrul ecosistemelor financiare complexe (Njegovanović, 2023), (Akçay & Hirshleifer, 2021), (Nesvetailova, 2014).

Abordarea Finanțelor Evolutive ne învață că strategiile și deciziile financiare trebuie să evolueze, să fie permanent adaptate mediului în care acționăm. Aceste idei pot fi implementate la oricare nivel instituțional indiferent că este vorba despre finanțele publice, finanțele investitorilor instituționali sau despre finanțele personale. Avantajul major îl vom observa în extinderea valorii adăugate financiare și comportamentale în sensul creșterii capacității de adaptare și agilitate, și de educație (financiară-tehnologică-rezilientă).

Război în Orientul Mijlociu

Războiul din Orientul Mijlociu - Israel și Statele Unite, de o parte, Iranul, de alta - s-a extins prin atacarea de către Iran a unor state vecine sau apropiate, sub motivația că acolo sunt localizate baze americane. Iranul a declarat, deseori, oficial că dorește "moartea" Israelului și a Statelor Unite, folosind astfel bombe nucleare și armament nuclear, pe cale de a le fi finalizată construcția. Era greu de admis astfel... Pare că luptele se extind în continuare. Vom vedea. Oricum, acest război a aruncat în aer prețurile pe piața mondială de energie, la benzină, motorină, combustibil, etc.... România nu are cum să evite o astfel de explozie. Rămâne, totuși, ca acțiuni statale și guvernamentale bine gândite să excludă din acest cadru atât de sensibil, specula pe care cei cu acces la câștiguri facile o fac chiar în afara legilor și reglementărilor în vigoare. Vom vedea... (D.P.)

